

Sygn. akt I ACa 1088/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 kwietnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Wiesława Kuberska (spr.)

Sędziowie: SA Dorota Ochalska – Gola

SA Jacek Pasikowski

Protokolant: sekr. sąd. Iga Kowalska

po rozpoznaniu w dniu 20 kwietnia 2018 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa Towarzystwa (...) z siedzibą w W.

przeciwko P. C.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 26 kwietnia 2017 r. sygn. akt II C 161/17

1. **oddala apelację;**
2. **zasądza od P. C. na rzecz Towarzystwa (...) z siedzibą w W. kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;**
3. **przyznaje i nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz adwokat M. D. – likwidatora Kancelarii Adwokackiej (...), pełnomocnika pozwanego z urzędu, kwotę 3.321 (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) zł brutto tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt I ACa 1088/17

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Ł., w sprawie z powództwa Towarzystwa (...) w W. przeciwko P. C. o zapłatę, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 11.447,90 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 16 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty, kwotę 119.901,26 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 11 lutego 2016 r. do dnia zapłaty, kwotę 4.905 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 26 lipca 2016 r. do dnia zapłaty (pkt 1 a, b, c,) oraz kwotę 9.231 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 2), a także przyznał i nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz adw. J. C. kwotę 2.952 zł brutto tytułem nieopłaconych kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu (pkt 3)

(wyrok – k. 222).

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane na podstawie ustaleń, które Sąd Apelacyjny w całości podzielił i przyjął za własne. Z ustaleń tych wynikało,

że w dniu 15 sierpnia 2012 r. P. C., kierując samochodem marki B. o nr. rej. (...), spowodował wypadek, w wyniku którego

śmierć poniósł J. K.. Zdarzenie drogowe miało miejsce w miejscowości B. na wysokości posesji przy ul. (...) (gmina A.) około godziny 20.00. P. C. po potrąceniu pieszego, nie zatrzymując się, odjechał z miejsca zdarzenia. Został zatrzymany przez funkcjonariuszy policji w dniu 16 sierpnia 2014 r.

Pojazd uczestniczący w zdarzeniu, którym poruszał się pozwany był objęty ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w powodowym Towarzystwie (...) w W..

Matka zmarłego – E. K. zgłosiła szkodę ubezpieczycielowi, który w wyniku wszczętego postępowania likwidacyjnego przyznał jej świadczenie w kwocie 11.447,80 zł, obejmującej 10.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz 1.447,80 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu.

E. K. w związku ze śmiercią syna wystąpiła przeciwko Towarzystwu (...) w W. również z pozwem o zapłatę. Postępowanie toczyło się przed Sądem Okręgowym w Łodzi pod sygn. akt. II C 161/17 oraz przed Sądem Apelacyjnym w Łodzi pod sygn. akt. I ACa 650/15. W wyniku przeprowadzonego postępowania na rzecz poszkodowanej ostatecznie zasądzono zadośćuczynienie w kwocie 62.000 zł, odszkodowanie w kwocie 54.000 zł, kwotę 3.901,26 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu (wszystkie kwoty wraz z odsetkami ustawowymi) oraz koszty procesu.

Wyrokiem z dnia 22 stycznia 2016 r., sygn. akt VII K 51/13, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi uznał P. C. za winnego tego, że w dniu 15 sierpnia 2012 r. w B., gm. A., kierując samochodem marki B. (...) o nr. rej. (...) umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że nie zachował należytej ostrożności i jadąc z prędkością około 120 km/h, przekraczając dozwoloną prędkość o około 70 km/h, potrącił pieszego J. K., który nie zachowując szczególnej ostrożności przechodził przez jezdnię w miejscu do tego nie wyznaczonym, wchodząc bezpośrednio przed nadjeżdżający pojazd, czym oskarżony spowodował nieumyślnie wypadek drogowy, na skutek którego J. K. doznał między innymi oderwania dwóch kończyn dolnych, rany tłuczonej – szarpanej brzucha i rany tłuczonej głowy, co w konsekwencji spowodowało jego natychmiastowy zgon, a następnie zbiegł z miejsca zdarzenia, porzucając zwłoki J. K. kilka kilometrów od miejsca wypadku. Tym samym wypełnił dyspozycję art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. i za to na podstawie wymienionych przepisów został skazany na karę 3 lat pozbawienia wolności.

W ramach realizacji wyroków cywilnych: Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 17 marca 2015 r., sygn. akt II C 1528/13 oraz Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z dnia 18 listopada 2015 r., sygn. akt I ACa 650/15, powód przekazał matce zmarłego łącznie 144.423,32 zł, tj.: 62.000 zł tytułem zadośćuczynienia,

54.000 zł tytułem odszkodowania, koszty pogrzebu w łącznej wysokości 3.901,26 zł, odsetki ustawowe od wskazanych kwot w łącznej wysokości 25.931,57 zł oraz koszty procesu za obie instancje w kwocie 3.495,49 zł.

W czerwcu 2016 r. powód przyznał matce zmarłego dodatkowo 4.905 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu.

Pismem z dnia 3 stycznia 2014 r. powód, powołując się na przysługujące mu roszczenie regresowe, wystosował do P. C. wezwanie do zapłaty, domagając się zwrotu wypłaconej E. K. w postępowaniu likwidacyjnym kwoty 11.447,80 zł w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania. Swoje żądanie powód oparł na treści art. 43 pkt 4 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, wskazując że odpowiedzialność pozwanego wynika z okoliczności, że zbiegł on z miejsca wypadku. Pismo zostało doręczone pozwanemu w dniu 8 stycznia 2014 r.

W dniu 28 stycznia 2016 r. powód wystosował do pozwanego kolejne pismo, w którym, ponownie powołując się na regres ubezpieczeniowy, wezwał go do zapłaty kwoty 119.901,26 zł w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania. Pismo zostało doręczone pozwanemu w dniu 3 lutego 2016 r.

Kolejne wezwanie do zapłaty zostało skierowane do pozwanego w dniu 17 lipca 2016 r. W piśmie tym powód wezwał P. C. do zapłaty kwoty 4.905 zł w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania. Pismo zostało doręczone pozwanemu w dniu 18 lipca 2016 r.

Sąd Okręgowy w świetle poczynionych ustaleń uznał powództwo za zasługujące na pełne uwzględnienie, upatrując źródła dochodzonych roszczeń

w art. 43 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, który przewiduje, że zakładowi ubezpieczeń przysługuje prawo dochodzenia zwrotu wypłaconego z tytułu ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych odszkodowania m.in., gdy kierujący zbiegł z miejsca zdarzenia. W ocenie Sądu Okręgowego przesłanka ta została w sprawie spełniona, a podstawą do jej przyjęcia był wiążący prawomocny wyrok Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 22 stycznia 2016 r., sygn. akt. VII K 51/13, skazujący pozwanego za przestępstwo, do którego ustawowych znamion należało zbiegnięcie z miejsca zdarzenia. Nie podzielił przy tym uwag pozwanego odnośnie rozbieżności w sposobie interpretacji tego pojęcia w prawie karnym i na gruncie ustawy z dnia 22 maja 2003 r., a przez to odstąpił od dalszych ustaleń w tym przedmiocie. W konsekwencji, kierując się bezsporną okolicznością likwidacji za pomocą kwot dochodzonych niniejszym pozvem szkody poniesionej przez matkę poszkodowanego, który zmarł wskutek wypadku spowodowanego przez pozwanego, Sąd Okręgowy zasądził ich zwrot wraz z odsetkami liczonymi od dnia następującego po upływie terminu określonego w każdorazowym wezwaniu do zapłaty. O kosztach procesu należnych powodowi orzekł natomiast z zastosowaniem art. 98 k.p.c.

(uzasadnienie zaskarżonego wyroku – k. 223 – 231).

Pozwany zaskarżył powyższy wyrok w zakresie punktu 1 i 2 apelacją opartą na następujących zarzutach:

1. naruszenia przepisów postępowania, tj.:

- art. 11 k.p.c. poprzez niewłaściwe przyjęcie, że ustalenia zapadłego wobec pozwanego wyroku karnego wiążą sąd rozpoznający niniejszą sprawę również w zakresie ziszczenia przesłanki zbiegnięcia z miejsca zdarzenia,

- art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. i 299 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków o dopuszczenie dowodów z zeznań świadka S. O., dowodu z opinii biegłych psychiatry i psychologa oraz dowodu z przesłuchania stron, podczas gdy ich przedmiotem były fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie,

- art 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, którą Sąd I instancji przeprowadził z pominięciem wszechstronnego rozważenia całego zebranego materiału dowodowego, a która doprowadziła do błędnych ustaleń faktycznych w zakresie zbiegnięcia pozwanego z miejsca zdarzenia i w konsekwencji nierozpoznanie istoty sprawy,

2. naruszenia prawa materialnego, tj. art. 43 pkt 4 ustawy z dnia

22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że ustawodawca nadał sformułowaniu „zbiegł z miejsca zdarzenia” takie samo znaczenie jak w przepisie art. 178 k.k., podczas gdy nie sposób przyjąć taką tożsamość znaczeń, choćby

z uwagi na odmienne zasady odpowiedzialności czy zróżnicowane pojęcie winy na gruncie prawa cywilnego i karnego.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie zaś o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, a także o zwrot kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu

(apelacja – k. 242 – 247).

Powód odpowiadając na apelację, wniósł o jej oddalenie, jak również o zwrot kosztów poniesionych na tym etapie procesu (k. 272 – 274).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wywiedziona w tej sprawie apelacja nie dostarczyła argumentów czy to natury materialnoprawnej, czy też procesowej, mogących wpłynąć na zmianę oceny dochodzonych przez powoda roszczeń. W szczególności żaden

z zawartych w niej zarzutów nie uzasadniał stwierdzenia, że Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo bez rozpoznania istoty sporu i bezpodstawnie odwołał się do prawomocnego wyroku skazującego Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa

w Ł. z dnia 22 stycznia 2016 r., sygn. akt VII K 51/13, uznając następnie za spełnioną przesłankę zbiegnięcia z miejsca zdarzenia bez przeprowadzenia własnego postępowania dowodowego w tym przedmiocie.

Zgodnie z art. 11 k.p.c. ustalenia wydane w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą

sąd w postępowaniu cywilnym. Przewidziana w tym przepisie prejudycjalność wyroków karnych, czyli ich moc wiążąca, opiera się na zasadzie jedności jurysdykcji sądowej w sprawach cywilnych i karnych. Istota tej zasady wyraża się w dążeniu do uniknięcia rozbieżności pomiędzy wyrokami, w sytuacji gdy

u podstaw orzekania leży jeden i ten sam czyn. W myśl powołanego przepisu sąd cywilny związany jest tylko ustaleniami faktycznymi w zakresie opisu czynu zamieszczonego w sentencji wyroku, znamion czynu zabronionego (czas, miejsce, okoliczności, sytuacja), sprawcy czynu, poczytalności oraz związku przyczynowego o ile przestępstwo miało charakter skutkowy. Innymi słowy sąd cywilny obowiązany jest respektować wyrok karny w zakresie, w jakim stwierdza on popełnienie określonego przestępstwa stypizowanego w Kodeksie karnym.

Z tego też względu niedopuszczalne jest czynienie jakichkolwiek własnych ustaleń przez sąd cywilny, poza jednym wyjątkiem odnośnie wysokości szkody. Oznacza to, że sąd – rozpoznając sprawę cywilną – musi przyjąć, że skazany popełnił przestępstwo przypisane mu wyrokiem karnym (wyrok SN z dnia

14 kwietnia 1977 r., IV PR 63/77, LEX/el.). Okoliczności objęte dyspozycją

art. 11 k.p.c. nie mogą być już przedmiotem postępowania dowodowego ani przedmiotem oceny sądu cywilnego, wobec czego nie ma do nich zastosowania zasada swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). Sąd w sprawie cywilnej dokonuje tylko subsumcji pod odpowiedni przepis prawa materialnego cywilnego wiążących ustaleń wynikających z wyroku karnego oraz ewentualnych własnych ustaleń dotyczących pozostałych okoliczności istotnych w rozpoznawanej sprawie (wyrok SN z dnia 16 grudnia 1961 r., II CR 1229/60, LEX/el.).

W konsekwencji wyłączona jest możliwość obrony pozwanego sprzecznej z ustaleniami wyroku karnego.

Powyższe uwagi mają znaczenie o tyle, że w niniejszej sprawie poza sporem leżał fakt oddalenia się pozwanego z miejsca zdarzenia, lecz strony

odmiennie interpretowały to zachowanie – powód był zdania, że wyczerpywało ono przesłankę zbiegnięcia z miejsca zdarzenia, o której mowa w art. 43

pkt 4 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2018.473 t.j.), zaś pozwany uważał, że jego stan psychiczny w momencie zdarzenia stanowił przyczynę dyskwalifikującą

jej spełnienie. Tym samym pozwany zmierzał do wyprowadzenia przez Sąd Okręgowy ustaleń niezależnych od opisu czynu, za który został prawomocnie skazany, inaczej traktujących kwestię jego winy i w tym celu zgłosił szereg wniosków dowodowych, domagając się m.in. przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego psychologa i psychiatry. Takim działaniem pozwany dał jednak wyraz sięgnięciu po niedopuszczalne formy obrony, których poszukiwał obecnie

– w równie niedopuszczalny sposób - na drodze zarzutów dotyczących procesu gromadzenia i oceny materiału dowodowego.

Skarżący bez racji podnosił przy tym, że stosowane przez wskazaną ustawę pojęcie „zbiegnięcia z miejsca zdarzenia” wymagało poczynienia przez Sąd Okręgowy takich odrębnych ustaleń.

Wprawdzie przywołane pojęcie nie zostało zdefiniowane w prawie cywilnym, niemniej pomocna dla wyjaśnienia jego znaczenia jest definicja zbudowana na gruncie przepisów prawa karnego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 marca 2001 r. (III KKN 492/99, LEX/el.) podkreślił, że momentem decydującym o przyjęciu, że sprawca zbiegł z miejsca zdarzenia, jest ustalenie, że oddalając się z miejsca zdarzenia, czynił to z zamiarem uniknięcia odpowiedzialności, w tym uniemożliwienia lub utrudnienia ustalenia jego tożsamości, okoliczności zdarzenia i stanu nietrzeźwości lub znajdowania się pod wpływem środków odurzających w chwili wypadku. Wbrew stanowisku skarżącego, karnistyczna definicja ucieczki z miejsca zdarzenia z uwagi na jej funkcjonalność jest spójna z cywilistyczną. Posłużenie się przez ustawodawcę w różnych aktach prawnych, choć w ramach jednego systemu prawnego, jako pewnej całości, tak samo brzmiącym pojęciem nie może uzasadniać jego zróżnicowania znaczeniowego. Jest to kwestia nie tylko techniki legislacyjnej, ale również zasad celowości i nierozzerwalności roszczenia regresowego ujętego w ustawie z dnia 22 maja 2003 r. z odpowiedzialnością karną. Wszak przesądzenie tej odpowiedzialności jest podstawą regresu. Trudno zatem pojęcie, którym ustawodawca posłużył się w Kodeksie karnym inaczej interpretować w ustawie, która wprowadza instytucję pochodną i buduje regres w odpowiedzi na przypisanie sprawcy zdarzenia odpowiedzialności karnej.

Tymczasem, jak wynika z prawomocnego wyroku karnego z dnia 22 stycznia 2016 r., pozwany został skazany za przestępstwo wypełniające dyspozycję art. 177 § 2 k.k. i art. 178 k.k., co było równoznaczne z uznaniem jego następczego zachowania po spowodowanym wypadku komunikacyjnym za noszące znamię winy zbiegnięcie z miejsca zdarzenia. W tej sytuacji Sąd Okręgowy był zobligowany do zaakceptowania tego ustalenia i przełożenia go na stosowane prawo materialne, co prawidłowo uczynił, zwłaszcza gdy likwidacja szkody poprzez wypłacenie świadczeń, których zwrotu powód dochodził w tym postępowaniu nie była kwestionowana.

Ostatecznie Sąd Apelacyjny uznał podniesione przez skarżącego zarzuty za przejaw samej tylko polemiki z prawidłowymi ustaleniami i wnioskami Sądu Okręgowego, wobec czego oddalił przedstawioną apelację po myśli art. 385 k.p.c., a o kosztach postępowania apelacyjnego orzekł z zastosowaniem reguł wynikających z art. 98 § 1 w zw. z art. 99 k.p.c. oraz stawki ustalonej na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 in principio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2018.265 t.j.).

Sąd Apelacyjny nie znalazł wskazań do odstąpienia od powyższej zasady zarówno co do kosztów powstałych na obecnym etapie sporu, jak też kosztów, którymi skarżący został obciążony w pierwszej instancji. Apelacja nie zawierała zarzutów przeciwko takiemu rozstrzygnięciu, ani nawet wniosku o nieobciążanie go kosztami procesu zgodnie z art. 102 k.p.c., wpisując jedynie w określony nią zakres zaskarżenia punkt 2 sentencji zaskarżonego wyroku.

Wyznacznikiem tego przepisu jest występowanie szczególnie uzasadnionego wypadku, który wymaga rozważenia w kontekście całokształtu okoliczności sprawy – tak związanych z jej przebiegiem, jak i leżących poza procesem. W rozpoznanej sprawie nie może ująć uwagę, że zachowanie skarżącego, który dopuścił się przestępstwa będącego źródłem szkody oraz odmówił zwrócenia powodowi kwot służących jej pokryciu, po pierwsze uczyniło drogę sądową dla dochodzenia ich zapłaty koniecznością, a po drugie naraziło powoda na koszty, których sam nie poniósł uczestnicząc w postępowaniu

na koszt Skarbu Państwa. Zasadność powództwa była z góry determinowana treścią prawomocnego wyroku skazującego, a fakt, że skarżący zdecydował się kontestować - wbrew przysługującej mu mocy wiążącej - wpływ, jaki wyrok ten wywierał na ocenę roszczeń powoda, przy jednoczesnym uznaniu pozostałych warunków swej odpowiedzialności, musiał spotkać się z konsekwencjami finansowymi, od których nie uwalniał skarżącego stan majątkowy znajdujący się u podłoża decyzji o zwolnieniu go od kosztów sądowych.

Wynagrodzenie na rzecz pełnomocnika reprezentującego pozwanego z urzędu Sąd Apelacyjny przyznał stosownie do § 8 pkt 6 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 2 in principio w zw. z § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2016.1714).